В статье освещены вопросы проблемных и дискуссионных моментов правового статуса, целей, признаков саморегулируемых организаций в Украине. Сделан вывод, что СРО выступают тем звеном, которое объединяет выражение и соблюдение, согласование частного интереса с общественным, поэтому цель создания СРО может быть связана с выполнением определенных общественных задач. Создание СРО – презентация участников определенного рынка, сферы, отрасли, вида хозяйственной деятельности. Важным моментом выступает определение единого критерия, вокруг которого объединяются субъекты хозяйствования и профессиональной деятельности при создании СРО.

Ключевые слова: саморегулирование, саморегулируемые организации, саморегулирование хозяйственной деятельности, хозяйственная деятельность, субъекты хозяйствования и профессиональной деятельности.

The article covers issues of problematic and discussion points of the legal status, goals, signs of self-regulatory organizations in Ukraine. It is concluded that SROs are the link that combines expression and compliance, the reconciliation of private interest with the public, so the goal of creating an SRO can be related to the fulfillment of certain public tasks. Creation of SRO - presentation of participants of a certain market, sphere, industry, type of economic activity. An important point is the definition of a single criterion, which combines business entities and professional activities when creating an SRO.

Key words: self-regulation, self-regulating organizations, self-regulation of economic activity, economic activity, subjects of management and professional activity.

УДК 34:346.7:620.91

Марина Кузьміна,
канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри господарського права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

У статті досліджено законодавство щодо створення об'єктів відновлюваної енергетики, проаналізовано етапи їх створення, визначені деякі проблеми, що можуть виникати на кожному з етапів. Сформульовані висновки, спрямовані на вдосконалення чинного законодавства у цій сфері.

Ключові слова: відновлювана енергетика, альтернативні джерела енергії, відновлювані джерела енергії, об'єкти відновлюваної енергетики.

Постановка проблеми. Відповідно до Закону України «Про ринок електроенергії», прийнятому у 2017 році, створено ДП «НЕК «Укренерго» – енергетичну компанію з функціями оперативно-технологічного управління Об'єднаною енергосистемою України (ОЕС) та передачі електроенергії магістральними електромережами від генерації до регіональних електромереж енергопостачальних компаній (обленерго). Метою нового ринку електричної енергії є запровадження конкурентних механізмів функціонування ринку електричної енергії, вільний вибір контрагентів та забезпечення права споживача вільно обирати постачальника електричної енергії.

Законом передбачені різні механізми купівлі-продажу електричної енергії – двосторонні договори, ринок «на добу наперед» та внутрішньодобовий ринок. Для забезпечення достатніх обсягів електричної енергії, необхідних для балансування в реальному часі обсягів виробництва та імпорту електричної енергії і споживання та експорту електричної енергії, врегулювання системних обмежень в об'єднаній енергетичній системі України, а також фінансового врегулювання небалансів електричної енергії передбачений балансуючий ринок та ринок допоміжних послуг.

Ухвалення закону є необхідною передумовою структурних змін в електроенергетиці України, підгрунтям для модернізації галузі та інтеграції ринку електричної енергії України до регіональних енергетичних ринків з наступним входженням до загальноєвропейського енергетичного ринку.

Створення нового ринку енергії, безсумнівно, сприяє розвитку відновлюваної енергетики. Однак, окрім законодавчих змін, на наш погляд, необхідно проводити більш активну державну політику щодо активізації виробництва енергії з відновлюваних джерел шляхом дослідження регіонів України щодо наявності відновлюваних джерел і якщо є можливість, використовувати відновлювані джерела, то заборонити ремонт та будівництво нових об'єктів традиційної енергетики, натомість сприяти інвестуванню в об'єкти відновлюваної енергетики, заборонити проектування та будівництво нових, а також реконструкцію наявних котельнь у бюджетній сфері та житлово-комунальному господарстві для роботи на природному газі в разі наявності в регіоні достатньої кількості біомаси й інших альтернативних місцевих видів палива, стимулювати використання відновлюваної енергії та відходів у теплопостачанні та комбінованому виробництві теплової й електричної енергії.

Поточні темпи переходу на відновлювані джерела енергії в Україні, на жаль, не дозволять досягнути національну ціль – 11 % ВДЕ у 2020 році. Потрібно розширювати державну підтримку, що має виявлятися у спрощенні умов створення об'єктів відновлюваної енергетики, спрощенні умов доступу до мереж для виробників відновлюваної енергії та потенційних покупців енергії, а також у фінансово-економічних стимулах. Деякі із зазначених питань вже розглядалися нами в попередніх публікаціях [1].

У межах цієї статті розглянемо особливості створення об'єкта відновлюваної енергетики та проблеми, що можуть з'явитися на цьому шляху.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання відновлюваної енергетики досліджували О. Волошин (державне регулювання) [2], С.А. Свірков (цивільно-правові аспекти регулювання енергетики) [3], С.Д. Білоцький (механізми регулювання відносин у сфері екологічно орієнтованої енергетики) [4] та інші.

© М. Кузьміна, 2018

Метою статті є виявлення недоліків у процесі створення об'єкта відновлюваної енергетики, що можуть заважати її активному розвитку.

Виклад основного матеріалу. Важливим складником процесу активізації виробництва енергії з відновлюваних джерел є спрощення порядку створення об'єкта відновлюваної енергетики.

Для того щоб зареєструвати об'єкт відновлюваної енергетики, необхідно пройти такі етапи [5]: реєстрація юридичної особи; оформлення права на земельну ділянку; розроблення технічної документації (проектної документації на будівництво та введення в експлуатацію); отримання технічних умов та укладення договору приєднання до мережі; розроблення договору на приєднання до мережі; будівництво об'єкта та введення в експлуатацію електроустановок інженерного забезпечення; отримання ліцензії; підтвердження українського складника; встановлення «зеленого» тарифу; членство в оптовому ринку електроенергії; договір на продаж електроенергії; продаж електроенергії за «зеленим» тарифом.

Розглянемо особливості правового регулювання та проблеми, що можуть виникнути на цьому шляху.

Відповідно до законодавства отримати «зелений» тариф зможуть лише підприємства, єдиним видом діяльності яких є виробництво альтернативної енергії. Навіть суб'єкти господарювання, що здійснюють виробництво енергії з традиційних джерел, або суб'єкти господарювання, що здійснюють діяльність на об'єктах енергетики з одночасним використанням альтернативних та традиційних джерел енергії, не можуть отримати «зелений» тариф [6]. Тому суб'єкт господарювання створюється відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних та фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» від 15.05.2003 виключно для здійснення діяльності у сфері відновлюваної енергетики. Якщо суб'єкт господарювання вже існує, то в його статут вносяться зміни щодо такого виду діяльності, як «виробництво, передача та розподіл електроенергії».

Землями енергетичної системи визнаються землі, надані під електрогенеруючі об'єкти (атомні, теплові, гідроелектростанції, електростанції з використанням енергії вітру і сонця та інших джерел), під об'єкти транспортування електроенергії до користувача. Відповідно до Закону України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів» від 09.07.2010, землі енергетики – це земельні ділянки, надані в установленому порядку для розміщення, будівництва та експлуатації енергогенеруючих підприємств, об'єктів альтернативної енергетики, об'єктів передачі електричної та теплової енергії, виробничих об'єктів, необхідних для експлуатації об'єктів енергетики, в тому числі баз та пунктів. Якщо підприємство вже має земельну ділянку, цільове призначення якої не стосується енергетичних об'єктів, необхідно розробити проект землеустрою й узгодити його з місцевою радою чи місцевою держадміністрацією. Крім того, землі державної та комунальної форми власності та права на них у разі будівництва об'єктів для енергетичної інфраструктури не підлягають продажу на конкурсних засадах.

На наш погляд, за прикладом іноземних країни слід більше впроваджувати об'єкти «зеленої» енергетики в інфраструктуру міста, наприклад, розташовувати на дахах об'єкти малої енергетики (сонячні панелі, вітряки). Також необхідно зробити пріоритетним механізм запровадження об'єктів відновлюваної енергетики в місті, наприклад, внести ці об'єкти у список таких, для яких не потрібні містобудівельні дозволи.

Проектна документація розробляється на будівництво електростанції, а також на введення її в експлуатацію. Вона розробляється спеціалізованими проектними організаціями на підставі містобудівних умов і обмежень, технічних умов і завдання на проектування.

Містобудівні умови й обмеження видаються Державною архітектурно-будівельною інспекцією, а технічні умови – органами, відповідальними за інженерне забезпечення об'єкта будівництва (водо-, тепло-, енерго-, газопостачання), вони чинні до завершення будівництва об'єкта незалежно від зміни замовника. Завдання на проектування складається та затверджується замовником за узгодженням із проектувальником, воно визначає вимоги замовника до архітектурних, інженерних, технологічних рішень об'єкта будівництва, його основних параметрів, вартості та організації його будівництва.

Проектна документація на будівництво затверджується замовником, а бюджетні проекти затверджуються відповідними органами влади. Проекти будівництва IV та V категорії складності, а також ті, що споруджуються на територіях зі складними інженерно-геологічними та техногенними умовами, із залученням державних чи комунальних підприємств чи кредитів, наданих під державні гарантії, потребують обов'язкової експертизи [7]. Серед об'єктів відновлюваної енергетики обов'язкової експертизи з недавнього часу не потребують вітроелектростанції, які віднесено до об'єктів із незначними наслідками (СС1).

Дуже важливим та складним етапом є приєднання електроустановок до енергомережі. Порядок приєднання залежить від потужності таких установок, виду та місця їх розташування. Порядок приєднання регулюється Кодексом систем розподілу від 14.03.2018, в тому числі приєднання генерації з ВДЕ до розподільних пристроїв існуючої генерації. Замовник звертається до електропередавальної організації за місцем розташування його електроустановок із заявою про приєднання – йому видається підписаний проект типового договору про приєднання до електричних мереж електроустановки, яка виробляє електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії. Технічні умови видаються замовнику безоплатно. Електропередавальна організація забезпечує виконання будівельно-монтажних і пусконалагоджувальних робіт та введення в експлуатацію електроустановок до точки приєднання замовника.

Постановою КМУ «Про особливості приєднання до електричних мереж об'єктів електроенергетики, що виробляють електричну енергію з використанням альтернативних джерел» від 19.02.2009 № 126 визначені основні принципи, але єдина процедура підключення електростанцій до енергетичної мережі відсутня. До того ж примірний договір про приєднання, затверджений Постановою НКРЕ «Про затвердження Примірних договорів, які укладаються із суб'єктами господарювання, що виробляють електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії» від 11.10.2012 № 1314 за своєю структурою є рамковим та не встановлює чіткого порядку підключення.

Сертифікат, або декларація, про готовність об'єкта до експлуатації є підставою для укладення договорів про постачання необхідних для функціонування ресурсів – води, газу, тепла, електроенергії, включення даних про такий обєкт до державної статистичної звітності та оформлення права власності на нього відповідно до Закону «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень».

Заявник подає заяву про встановлення надбавки до «зеленого» тарифу за дотримання рівня використання обладнання українського виробництва, що підтверджується сертифікатом про українське походження, який видається Торгово-промисловою палатою України [8] відповідно до затверджених переліків обладнання, що може вважатися українського виробництва. Українське походження робіт із будівництва визнається таким за умови реєстрації на території України місцезнаходження підрядників (генерального підрядника), що виконують роботи з будівництва об'єкта електроенергетики. Діє стимулюючий коефіцієнт, що застосовується до «зеленого» тарифу у разі використання вітчизняного обладнання, в розмірі 5 % (локалізація 30 %) чи 10 % (локалізація 50%).

Для здійснення діяльності у сфері електроенергетики, яка ліцензується з урахуванням особливостей, визначених Законом «Про ринок електричної енергії», необхідно отримати ліцензію.

Тільки після проходження всіх перелічених етапів можна подавати заяву до НКРЕ про отримання «зеленого» тарифу.

Для кожного суб'єкта господарювання встановлюється «зелений» тариф індивідуально. Величина «зеленого» тарифу не може бути меншою від фіксованого мінімального розміру «зеленого» тарифу, який на кожну дату встановлення роздрібних тарифів для споживачів перераховується у національну валюту за офіційним валютним курсом Національного банку України на таку дату. За «зеленим» тарифом буде оплачуватися енергія, що виробляється станціями на альтернативних джерелах, за винятком енергії для власних потреб.

Дозволяється домогосподарствам встановлювати сонячні та вітряні установки потужністю до 30 кВТ з можливістю продажу надлишків виробленої енергії на ринок. Можна виділити такі етапи: 1) закупівля та монтаж генеруючої установки (сонячні панелі, інвертори, контролер заряду, акумуляторні батареї тощо); 2) письмове повідомлення енергопостачальника (обленерго) про готовність установки заявою-повідомленням та відкриття банківського рахунку для перерахування коштів; 3) після успішного розгляду заяви обленерго надання рахунку для оплати послуг з улаштування вузла обліку; 4) укладання договору купівлі-продажу електричної енергії, що вироблена з енергії сонячного випромінювання та/або вітру генеруючими установками, між обленерго та побутовим споживачем.

Гарантія походження електричної енергії – електронний документ [9], виданий на безоплатній основі на запит виробника електричної енергії, який підтверджує, що частка або визначена кількість електричної енергії вироблена в Україні з альтернативних джерел енергії. Гарантія доводить покупцю походження енергії з відновлюваних джерел. Гарантія мала би вирішальне значення, якби в Україні угода між виробником та споживачем альтернативної енергії укладалася би напряму. Так, у деяких країнах сертифікати, що

підтверджують відновлювальний характер енергії, використовуються для маркування товарів, що випускаються. Вважається, що споживачі, стурбовані проблемами екології своєї країни, захочуть купувати товари, виробники яких додержуються високих вимог виробництва. Для України це поки що, на жаль, не актуально, адже не має маркування «вироблено за допомогою «зеленої енергії».

Висновки

На наш погляд, для активізації розвитку відновлюваної енергетики необхідним є удосконалення та спрощення процесу створення нових об'єктів відновлюваної енергії. Для цього потрібне спрощення процедури створення об'єктів відновлюваної енергетики та підключення до мережі Укренерго, прискорення видачі дозволів та ліцензій через системи попередньої реєстрації, «єдиного вікна», а також визначення гарантії «зеленого» тарифу до введення в експлуатацію. Крім цього, треба оновити базове законодавство. Необхідним є оновлення Національного плану дій з відновлюваної енергетики щодо встановлення чітких обґрунтованих показників розвитку галузі на найближчу перспективу та прийняття Закону України «Про відновлювані джерела енергії» як базового закону у сфері відновлюваної енергетики. Мають бути визначені шляхи досягнення встановлених показників, джерела фінансування, прозорі механізми залучення іноземних і вітчизняних інвестицій. Крім цього, закон має містити основні положення щодо державного регулювання та стимулювання відновлюваної енергетики з чіткими механізмами реалізації, етапами та порядком створення нового об'єкта.

Список використаних джерел:

1. Кузьміна М. М. Форми інвестування у відновлювану енергетику. Економіка та право. 2017. № 2. С. 112-121.
2. Волошин О. Л. Механізми державного регулювання розвитку альтернативної енергетики в Україні : дис. канд. наук з державного управління. Київ, 2015. 194 с.
3. Свирков С. А. Основные проблемы гражданско-правового регулирования оборота энергии. М.: Статут, 2013. 479 с.
4. Білоцький С. Д. Міжнародно-правові засади та інституційні механізми регулювання відносин у сфері екологічно орієнтованої енергетики: монографія. Одеса: Фенікс, 2015. 546 с.
5. Як отримати зелений тариф. URL: http://www.saee.gov.ua/documents/green-card.pdf
6. Порядок встановлення перегляду та припинення дії «зеленого» тарифу для суб'єктів господарської діяльності: затверджений постановою НКРЕ від 02.11.2012 № 1421. Офіційний вісник України. 2012. № 92. Ст. 3757.
7. Порядок затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи: затверджений постановою КМУ від 11.05.2011 № 560. Офіційний вісник України. 2011. № 41. Ст. 1674.
8. Порядок визначення рівня використання обладнання українського виробництва на об'єктах електроенергетики... та встановлення відповідної надбавки до «зеленого» тарифу для встановлення надбавки до «зеленого» тарифу за дотримання рівня використання обладнання українського виробництва: затверджений Постановою НКРЕ від 10.12.2015 № 2932. Офіційний вісник України. 2016. № 14. Ст. 579.
9. Порядок видачі, використання та припинення дії гарантії походження електричної енергії для суб'єктів господарювання, що виробляють електричну енергію з альтернативних джерел енергії: затверджений Постановою КМУ від 24.07.2013 № 771. Офіційний вісник України. 2013. № 84. Ст. 3114.

В статье исследовано законодательство о создании объектов возобновляемой энергетики, проанализированы этапы их создания, определены некоторые проблемы, которые могут возникать на каждом из этапов. Сформулированы выводы, направленные на усовершенствование действующего законодательства в этой сфере.

Ключевые слова: возобновляемая энергетика, альтернативные источники энергии, возобновляемые источники энергии, объекты возобновляемой энергетики.

The article is investigated the legislation on the creation of objects of renewable energy, analyzes the stages of their creation, identifies some problems that may arise at each of the stages. Conclusions aimed at improving the current legislation in this area are formulated.

Key words: renewable energy, alternative energy sources: renewable energy sources, renewable energy facilities.

УДК 346.3

Катерина Намака,
студент магістратури кафедри господарського права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РИЗИКИ СТОРІН У ДОГОВОРІ ФРАНЧАЙЗИНГУ ТА ПРАВОВІ СПОСОБИ ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ

Стаття присвячена сучасному стану ризиковості відносин, що виникають із договору франчайзингу. Здійснено аналіз причин та наслідків виникнення ризиків, запропоновані способи їх мінімізації. На основі проведеного дослідження здійснена класифікація ризиків у відносинах франчайзингу та запропоновані зміни до законодавства в частині регулювання цього інституту.

Ключові слова: франчайзинг, франчайзер, франчайзі, ризики, мінімізація ризиків.

Постановка проблеми. Бізнес-модель на основі відносин франчайзингу у всьому світі вже давно вважається однією з найбільш ефективних та рентабельних. Цей інструмент використовується у більшості сфер економіки – від готельно-ресторанного бізнесу та торгівлі до сфери медичного обслуговування. Франчайзинг набирає популярності і в Україні, що можна пояснити його перевагами порівняно з іншими формами підприємницької діяльності. Договір франчайзингу є дієвим інструментом, який дозволяє розвиватись як великому, так і малому бізнесу з оптимальним співвідношенням капіталовкладень та ризиків. Попри очевидні переваги, проблемним питанням залишається ризиковість відносин суб'єктів підприємництва, які виникають на основі такого договору, що зумовлено, зокрема, особливостями його укладення та виконання.

Аналіз останніх досліджень. Ризиковість франчайзингових відносин вже була предметом дослідження таких вчених, як М.П. Войнаренко, А.В. Круглянко, В.А. Луппа, З.Й. Опейда, Ю.С. Паніна, К.В. Романчук та ін. Проте питання мінімізації ризиків для підприємців, що вступають у відносини на основі договору франчайзингу, залишається малодослідженим. Крім того, цей інструмент є відносно новим для українського бізнес-середовища явищем, який розвивається та змінюється, і тому потребує нових досліджень.

Метою статті є виявлення та аналіз ризиків, що виникають під час здійснення підприємницької діяльності сторін франчайзингового договору в Україні, причин їх наявності та правових шляхів мінімізації.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до «Положення про франчайзинг» Всесвітньої організації інтелектуальної власності, «франчайзинг – це договір, за яким одна особа, франчайзер (правовласник), яка має розроблену систему бізнесу, дозволяє іншій особі – франчайзі – використовувати цю систему відповідно до вимог володільця франшизи в обмін на винагороду» [1]. Українськими вченими-економістами франчайзинг зазвичай розглядається крізь призму форми співробітництва, проте у вітчизняній юридичній доктрині цей термін використовується для позначення договірної конструкції. Отже, під франчайзингом у контексті нашого дослідження розуміємо відплатний договір, за яким одна сторона (франчайзер) передає іншій стороні (франчайзі) комплекс належних йому прав, на основі яких інша сторона здійснює підприємницьку діяльність.

Законодавство іноземних держав оперує саме термінами «франчайзинг», «франчайзер», «франчайзі», в українському законодавстві така термінологія не закріплена, натомість використовуються поняття «комерційна концесія», «правоволоділець», «користувач» відповідно. Детально не зупиняючись на особливостях вказаних понять, зазначимо, що у вітчизняних юридичних дослідженнях є дві позиції щодо їх співвідношення: 1) комерційна концесія розуміється як більш вузьке поняття, ніж франчайзинг (І. Рикова, Я. Сидоров); 2) ці поняття ототожнюються (З. Опейда, А. Афян, О. Новосельцев) [2, с. 155–156]. Згідно з офіційним тлумаченням, викладеним у листі Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 11.02.2004 № 761, термін «комерційна концесія» використовується в українському законодавстві на позначення правовідносин, які регулюються договором франчайзингу, тобто вказані поняття ототожнюються [3]. Такого висновку доходять і більшість науковців, наполягаючи на необхідності уніфікації понять. Тож у нашому дослідженні будемо використовувати ці терміни як однакові за змістом.

© К. Намака, 2018